

NAGY JANKA TEODÓRA*

Egy jogásznemzedék a jogi modernizáció választóján: Gyárfás István

A magyar jogtörténeti vizsgálódások sajátos csomósodást láttatnak jogtudományunk egyes időszakában. Mintha lennének nemzedékek, amelyek számára különösen kedvező idő adattatott volna a jog művelésére. Ezek közül kiemelkedik az 19. század első évtizedében született generáció, amely a reformkorban alapozhatta meg jogi műveltségét és viszonylag gyorsan, már az alkotmányos forradalom időszakában ki is próbálhatta magát, a személyes elkötelezettséget is megélve a szabadságharc lélektífnyesítő időszakában. A megtorlás éveit túlélve pedig érett fejjel vállaltathott feladatot a polgári társadalom építésében: megérhette és megtapasztalhatta ifjonti reményei, elképzelései megvalósulását. E nemzedék tagjai cselekvő részesei lehettek a polgári alkotmányozás, a jogi modernizáció, azaz a polgári jog alapintézményei kiépülésének, a közjogi és magánjogi szabályozás folyamatainak.¹ Csak néhány név a legkiemelkedőbbek közül, akiknek életművét tanulmányok, kötetek sora elemezte: Eötvös József, Horváth Boldizsár, Pauler Tivadar, Csemegi Károly² vagy akár Szalay László, Zlinszky Imre, Apáthy István, Siegmund Vilmos.

E nemzedék tagjai amellet, hogy cselekvő szerepet vállaltak a polgári átalakulás folyamatában, a tudomány területén is otthonosan mozogtak: jeles képviselők több diszciplína bölcsőjét is rengették. Gyárfás István (1822–1883) például éppen olyan otthonosan mozgott a történelem, a régészet, a nyelvészet, mint a jog területén. Élete egy szakaszán azután választásra kényszerült: gyakorló jogászként és jogi szakíróként továbbra is a jogi és társadalmi modernizáció kiépülésében résztvételt tekinti életcéljának vagy a történettudományok eszközeivel a választott terület múltjának megismerését, illetve megismertetését.³

* tanszékvezető főiskolai tanár, Pécsi Tudományegyetem KPVK, Szociális Tanulmányok Tanszék

¹ HOMOKI-NAGY MÁRIA: *Gondolatok a magyar kodifikáció történeti háttéréről*. In: Hajdú József (szerk.) 90 éves a szegedi jogászképzés. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.10.25. Szeged, 2013. 83–92. pp.

² HOMOKI-NAGY MÁRIA: „*A gonoszok hatalma nem bennök, hanem a jók gyengeségében fekszik...*” In: Varga Norbert (szerk.) *Báró Eötvös József születésének 200. évfordulója alkalmából: VI. Szegedi Jogtörténeti Napok*. Szegedi Jogtörténeti Napok 6. Szeged, 2014. 97–107. pp.; MEZEY BARNA: *Egy jogászkarrier a 19. században: Csemegi Károly (1826–1899)*. In: Mezey Barna (szerk.) *A praxistól a kodifikációig: Csemegi Károly emlékére (1826–1899)*. Jogtörténeti Értekezések 26. Budapest, 2001. 9–23. pp.; MEZEY BARNA: *Három jogászkarrier, három politikus ügyvéd: Deák, Horváth és Csemegi*. In: Antalóczy Péter (szerk.) *Eötvös Károly, a védőügyvéd*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum 4. Budapest, 2013. 34–46. pp.

³ A témáról: NAGY JANKA TEODÓRA: *Gyárfás István, a jogász: egyszerre élni múltat, jelent és jövőt*. In: Órsi Julianna (szerk.) *A Jászkunság tudósai 1. Jászkunság könyvtéka 3. Szolnok, 2014. 125–130. pp.*

Gyárfás István egy a madéfalvi veszedelmet követően Magyarországra menekülő református lelkész családból származott és a Pest megyei Dömsödön született 1822. július 17-én. Amikor édesapja, léczfalvi Gyárfás Pál Kiskunhalasra került, fiát a kiskun város gimnáziumba íratta, majd Debrecenbe küldte jogot tanulni. Gyárfás 1840–41-ben a debreceni református jogi akadémiát a hazai pozitivisták jogbölcselet egyik előfutárának is tekintett Szűts István vezetése mellett fejezte be. Először Eperjesen (1843), majd az 1844-es pozsonyi országgyűlésen szerzett joggyakorlatot Hubay József kir. személynöki ítélmester mellett, jurátusként pedig az Országgyűlési tudósítások másolásával foglalkozott. Köz- és magánjogból 1846-ban, váltójogból 1847-ben tett ügyvédi vizsgát. Az oklevél megszerzését követően (1847) Pesten Kóczán József kir. jogügyi igazgató mellett nyert alkalmazást. Még ugyanebben az esztendőben, édesapja halálát követően visszatért családjához Halasra, gimnáziumi éveit színhelyére.⁴

Az alföldi városban először ügyvédként dolgozott, majd 1848 elején a jászkun kerületek tiszteletbeli jegyzőjévé, 1848 júliusától Halas első aljegyzőjévé választották. A forradalmi eseményekben is ez utóbbi minőségében vett részt. A szabadságharc bukása után osztozott az üldözöttek sorsában, de már 1850-ben kinevezték a jászkun kerületi törvényszékhez, 1851-ben pedig a kiskunfélegyházi járás alkaptányává lett. Gyárfás élete során a jogi pálya legkülönbözőbb területein próbálhatta ki magát: 1854-től Gödöllőn járási segédszolgabíró volt, 1862-től kiskun kerületi táblabíró Halason, 1871-től Szabadka város királyi ügyésze, 1875-től kir. ítéltáblai rendes bírósági elnök Budapesten. Gyakorló jogászként a kir. táblabírói kinevezés (1875), tudósként pedig majd az MTA levelező tagjává választás (1878) jelezte az 1883. július 16-án elhunyt Gyárfás István pályájának szakmai elismerését.⁵

Bár Gyárfás a Jászkun Kerület elismert gyakorló jogásza volt, aki egész életében tevékenyen részt vett a jászkunok törvénykezési ügyeiben, s szakmai tudása elismeréseként a kerületi közgyűlés a kiküldött bizottságok előadójává nevezte ki és megbízta a kerületi közgyűlési házszabályok, valamint az országos megerendezés ügyében javaslatok készítésével. A továbbiakban elsősorban a jogtörténész Gyárfás Istvánról, a jogtudósról, jogi tanulmányok és cikkek szerzőjéről kívánok szólni.

Gyárfás István, a jogtörténész

Gyárfás még az ügyvédi vizsgákra készülve megtapasztalta a történeti ismeretek szükségességét. Ahogyan a reformkori nemzedék számos tagja – többek között neves pályatársa, Szalay László –, ő is Horváth István professzornál, a nemzeti megalapozottságú történettudomány nagyhatású képviselőjénél folytatott, a későbbiekben egész életművét meghatározó történeti tanulmányokat. Jól látható azonban, hogy – ide nem értve régészeti, nyelvészeti, illetve művelődéstörténeti publikációit – az elsősorban a Jászkunság foglalkozó történeti témájú munkái is szembetűnően jogi megalapozottságúak.

⁴ SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái IV. (Gyalai–Hyrtl)*. Budapest, 1896. (<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/g/g07194.htm>); FEKETE DEZSŐ: *Gyárfás István (1822–1883) élete és munkássága*. Kiskunhalas, 1983.

⁵ SZINNYEI JÓZSEF 1896; FEKETE DEZSŐ 1983.

Könyvei közül fő munkája, a *Jászkúnok története I–IV. (Kecskemét, 1870–1885)* meg sem született volna jogi-történelmi érdeklődése, jogászai köznapi tevékenysége nélkül. Ahogyan Fekete Dezső idézi, „kiskun-kerületi táblabíróvá kinevezetvé” férhetett hozzá Gyárfás a városok levéltárainak anyagához. Utazásait kihasználva folytatta az anyaggyűjtést, és a közgyűléstől kért engedélyt a kerületi levéltári adatok helyben olvasására. A II. kötetben a 13. századtól a történelmi áttekintést már oklevelek, kiváltságok és jogforrások használatára alapozza.⁶ *A parasztvármegye (Budapest, 1882)* szintén inkább jogi-történelmi, mint tisztán történelmi szemlélettel íródott munka. *A jászkúnok személyes és birtokviszonyainak történelmi és jogi fejtegetése (Budapest, 1883)* pedig már címben is felvállalja és tudatosítja a jogtörténelmi szemléletmódot és módszertant – elsősorban a forrásközlések és értelmezések során.⁷

Szintén történettudomány és jogtörténet határmezsgyéjén születtek a *Századokban* megjelent rövidebb-hosszabb tanulmányok: *Jászberényi deákcseh (1869)*, *Jászkunsági községi pecsétek a 17. századból (1874)*, *Régi kúnszékek pecsétjei (1870)*, *Régi jászkun térmértékekről (1880)*.

Gyárfás tagadhatatlanul történelmi szempontból közelít viszont akkor is, ha a kerület jelenkori jogviszonyait, pl. törvénykezési szervezetét vagy közbirtokossági viszonyainak rendezését vizsgálja – mint pl. a *Jászkunság c. hetilapban* megjelent cikkekben: *A Jászkun közbirtokossági viszonyok rendezéséről (1868)*, *Jászkunság törvénykezési szervezete (1868)*, *Közbirtokossági és községi vagyonokról (1868)*, *Kerületi fenyítő törvényeszekek (1870)*. *A jászkunság szervezete (1868)* cikkben például a jelen kiváltságos helyzetet megalapozó korábbi jogforrások történelmi áttekintésével kíván érveket szolgáltatni (az 1745. május 6-án kiadott kir. kiváltság levél, az 1751. október 5-én „kelt és országgyűlésileg is jóváhagyott királyi reguláció”, az 1848:XXVIII. tc. a nádor jogkörére vonatkozóan, az 1848:XXV. tc. a jászkun hármaskerület közgyűlésén való elnöklési joga tekintetében (nádor-főkapitány)).

Gyárfás István, a jogtudós

A 19. század második felében még nem különültek el élesen a jogászai hivatásbeli szerepek, az ügyvédek mellett a bírói és az ügyészi hivatások gyakorlói is részesei voltak a jogi modernizáció jogalkotói, intézmény- és véleményformálói gyakorlatának.⁸

Ez magyarázza, hogy kiskun kerületi táblabíróként aktuális jogi kérdésekben Gyárfás többször is nyilvánított szakmai véleményét az egyes jogtudományi folyóiratok fórumain. Elsősorban családjogi kérdésekkel foglalkozott: a házassági válóperekről, az árvaügy országos rendezéséről írt tanulmányokat. Vérbeli jogászként komoly kihívásnak tekintette

⁶ GYÁRFÁS ISTVÁN: *A jász-kunok története I–IV. kötet*. Kecskemét, 1870–1885.

⁷ Ami azért is figyelemre méltó, mert éppen Gyárfás István (1822–1883) generációjából kiemelkedő jogtörténelmet Stipta István jogtörténelmi-tudományi áttekintésében Botka Tivadar (1802–1885) és Hajnik Imre (1840–1902) között nem említ. STIPTA ISTVÁN: *A magyar jogtörténelmi-tudomány kétszáz éve*. A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 57. Szeged, 2015. 100–110. pp.

⁸ KORSÓSNÉ DELACASSE KRISZTINA: *Az ügyvédi kamarák megszületése*. Institutiones Iuris / Dialóg Campus Szakkönyvek. Pécs–Budapest, 2012.; NAVRATIL SZONJA: *A jogászai hivatásrendek története Magyarországon (1868/1869–1937)*. Budapest, 2014.

azt, hogy részt vállalhat a hazai jog hosszú távú rendezését meghatározó tervezetek reflektálásaiban, az új polgári és büntető rendtartás előkészítő munkálataiban.

Gyárfás jogtudományi publikációinak jelentős része az 1866-ban útjára indult, és az 1934–1945 közötti kényszerszünet kivételével mai napig megjelenő *Jogtudományi Közlönyben* került közlésre. A folyóirat közvetlen előzményének a provizórium időszakának végén, 1865-ben indult Vüncs (Dárday) Sándor által szerkesztett *Jogtudományi Hetilap* (egyes források szerint *Magyar Jogtudományi Hetilap*) tekinthető, amely 1867-ben beolvadt a *Jogtudományi Közlönybe*.

Ökröss Bálint szerkesztőnek az volt a célja, hogy az olvasóközönség számára olyan lapot készítsen, amely hű tükre az akkoriban felpezsdülő magyar jogéletnek. A folyóirat indulásakor elsősorban törvényalkotási-kodifikációs kérdésekkel foglalkozott. A lap legjelentősebb rovata a *Törvényhozás* volt, amelyben a kor legnevesebb jogászai tollából a jog- és államtudomány legkülönbözőbb területeiről jelentek meg értekezések, szemlék. A lap több munkatársa tevékenyen részt vett a törvény-előkészítés napi munkálataiban is, így gyakran folytak a jogalkotással kapcsolatos, élénk viták a lap hasábjain. Ezeknek vált részesévé Gyárfás István is, aki már az indulástól a lap szerzői között szerepelt *A Jászkunság szervezete (1866)* címet viselő, a jászkunok kiváltságos közigazgatási és igazságszolgáltatási helyzetrajzát nyújtó, komoly érdeklődést kiváltó tanulmányával. A Jászkunság közigazgatási és törvénykezési szervezetét vizsgálva elsősorban tárgyyszerű – mint fogalmaz –, „a téves eszmék helyreigazítását” is célul tűző jogtörténeti és hatályos jogi áttekintésre törekszik. Az országos gyakorlattól eltérő közigazgatást és igazságszolgáltatást végző jászkunsági tisztviselők (nádori főkapitány, alkapitányok, kerületi kapitányok, kerületi táblabírák és kerületi esküdtek) és testületek (községi tanács, kerületi polgári törvényszék, kerületi fenyítő törvényszék, kerületi kapitányi szék) szervezetének és hatáskörének ismertetését követően részletesen bemutatatta a tisztségviselők választási eljárását és a Jászkunságban kialakult törvénykezési szervezet sajátosságait.⁹

A folyóirat egyébként tartalmát tekintve a korabeli kodifikáció és jogalkalmazás szinte minden elvi és gyakorlati kérdésével foglalkozott – akár bírálat vagy javaslat formájában közelítve tárgyhöz. Gyárfás István a *Töredékek a magyarországi új törvénykezési reformhoz (1867)* cikkében például saját gyakorlati tapasztalatait hasznosítva elsősorban a polgári eljárás jog (pl. fellebbezés, semmisségi panasz, végrehajtás, örökösödési osztály lefolytatása) vonatkozásában és a bírósági szervezet átalakítására fogalmazott meg javaslatokat. Ez utóbbi kapcsán ismételt felhívta a figyelmet arra a Jászkunságban kialakult sajátos bíraskodási gyakorlatra, hogy az országbírói értekezleten hozott szabályok következtében a polgári perek a csődperek kivételével négy bírói fórum előtt bíráltnak el (községi tanács, kerületi polgári törvényszék, királyi táblabíróság, hétszemélyes tábla). Véleményként fogalmazta meg azt a reményét, hogy a polgári eljárásra vonatkozó szabályok országos rendezésének folyamatában a Jászkunság sajátos eljárási rendje is módosul a praktikusabb, a törvénykezési eljárásban tervezett „3 bíróság elvének” általánossá tételével.¹⁰

⁹ GYÁRFÁS ISTVÁN: A Jászkunság szervezete. *Jogtudományi Közlöny*. 1866. febr. 12. (1. évf.) 7. sz. 103–105. pp.

¹⁰ GYÁRFÁS ISTVÁN: Töredékek a magyarországi új törvénykezési reformhoz. *Jogtudományi Közlöny*. 1867. máj. 5. (2. évf.) 18. sz. 90–92. pp.

Gyárfásnak a *Jegyzetek a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában készült törvényjavaslatra (1867)* cikke a korszerű polgári eljárásjog alapjait kiépítő, a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868:54. tc.-re reflektált. A *Töredéknézetek az árvaügy országos rendezéséről (1868)* kedvenc, már máskor is körüljárt magánjogi témáját tárgyalta. A *zálogjogról (1868)* szóló, az európai (elsősorban német) joggyakorlatra is tekintető írásával a folyóirat hasábjain a kérdés körül zajló élénk polémiához járult hozzá. Gyárfás Istvánnak a Jogtudományi Közlönyben közreadott nagyobb terjedelmű, tudományos igényű cikkei mellett szakmai szempontból nem elhanyagolhatóak a kisebb rovatokban megjelent közleményei, a napi jogi élethez, eseményekhez kapcsolódó írásai sem. Ezek között különösen figyelemre méltó volt az *Észrevételek az új törvénykezés rendtartás életbeléptetése körül (1869)* címet viselő rövidebb írás.

Gyárfás a folyóirat hasábjain megjelentetett tanulmányai révén is részesévé vált annak a kodifikációs folyamatnak, amely törvények egész sorával teremtette meg a formális értelemben vett jogállam alapvető intézményeit, elvégezte a magyar jog modernizációjának heroikus feladatát. A közigazgatás és a bírászkodás elválasztását, a bírói függetlenség kimondását visszavonhatatlanná tette azzal, hogy a bíróságok a rendeletalkotás alkotmányosságát is kivizsgálhatták, továbbá megtörtént a modern bírósági és az ügyészségi szervezet kiépítése (az 1869. évi IV. tc., 1871. évi XXXIII. tc.). A közigazgatási szervezet rendezése azonban – amely a törvényhatóságokról szóló 1870. évi XLII. tc. és a községekről szóló 1871. évi XVIII. tc. megszületésével megkezdődött ugyan – még csak első lépése volt egy hosszabb jogalkotási folyamatnak. A 19. század utolsó harmadában születnek meg azok az átfogó jogszabályok, kódexek, amelyek egy-egy jogterület koherens modernizációjára vállalkoznak.¹¹

A *Jogtudományi Közlöny* folyóiratnak jelentős érdemei voltak a jogi közélet egyéb területein is. Kezdeményezte hazai jogász szervezetek létrehozását (pl. ügyvédi egyletek, Magyar Jogászgylés), támogatta szakmai és tudományos tevékenységüket. Feltehetően ennek is szerepe volt abban, hogy Gyárfás 1871 végén Szabadkára kir. ügyészé történő kinevezését követően komoly kezdeményező és megvalósító szerepet vállalt a szabadkai ügyvédi egyesület megalakításában.

A lap szellemiségét biztosította a szerkesztés folyamatossága. Ökröss Bálint és Dárday Sándor mellett, illetve után elsősorban Zlinszky Imre, Fayer László és Vámbéry Rusztem neve fémjelezte a lap szakmai színvonalát. Amikor 1934-ben a folyóirat megszüntetéséről született döntés, Vámbéry Rusztem szerkesztőként úgy fogalmazott: a *Jogtudományi Közlöny (...)* „*tevékeny részt vett abban a hatalmas munkában, amely a régi magyar jogot az abszolút korszak után feltörő nyugateurópai irányzatokkal (...)* egyesítette. (...) Innen indította meg Hoffmann Pál a magánjogi törvénykönyv nagy művét, itt fejtette ki Horvát Boldizsár 1866-ban a kodifikáció tervét. És a nevek, amelyek a mutatóban felcsillannak – (...) – tanúskodnak a biztos ércfedezetről, amely e lap kritikájának a hitelét megalapozta.”¹² És e nevek között 6 tanulmánya kapcsán Gyárfás István neve is ott olvasható.

¹¹ HOMOKI-NAGY MÁRIA: *A magánjogi kodifikáció mint alkotmányos feladat*. In: Fejes Zsuzsanna – Török Bernát (szerk.) *Suum cuique: Ünnepi tanulmányok Paczolay Péter 60. születésnapja tiszteletére*. A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 60. Szeged, 2016. 305–319. pp.

¹² VÁMBÉRY RUSZTEM: *Búcsú*. Jogtudományi Közlöny. 1934. (69. évf.) 46. sz. 285–286. pp.

A másik folyóiratban, a *Themis*ben szintén indulásától kezdve ott találjuk a szerzők között Gyárfás Istvánt. A *Themis* szintén általános, minden jogágra kiterjedő folyóirat volt, amely 1870-ben indult útjára Siegmund Vilmos szerkesztésében Pesten. A folyóirat 1871-től *Magyar Themis – egyetemes jogi közlöny* címmel jelent meg 1880-ig, amikor egyesült a Jogtudományi Közlönyvel Dárday Sándor szerkesztősége alatt. A magát *szabadelvű és független jogtudományi hetilapként* deklaráló újság a jogi haladást, a korszerű és szabadelvű reform eszméinek tárgyilagos közvetítését kívánta szolgálni. Irányvonalát, tartalmát meghatározta az, hogy a Magyar Jogászyűlés sajtóorgánuma is volt, így annak eseményeivel, vitáival szintén rendszeresen foglalkozott.

A lap a gyakorlati igényeket szem előtt tartó értekezések, dolgozatok közlése mellett különös gondot fordított az állandó rovatok minél érdekesebb és változatosabb összeállításban történő megjelenésére és az ügyvédi érdekek képviseletére.¹³ Az állandó rovatok közül a *Szemle* rövid, szabatos értesítéseket nyújtott a bel- és külföldi jogélet eseményeiről, a hazai és külföldi lapok érdekesebb cikkeiről. A *Bel- és külföldi jogesetek* a gyakorlat terén felmerülő, valamely szempontból figyelemre méltó peresetek ismertetését, valamint az egyes jelentősebb esetekben keletkezett bírói határozatok tudományos és tárgyilagos bírálatát is adta. A *Könyvészet* rovat a bel- és külföldi irodalom termékeit mutatta be. Az *Ügyvédi és közjegyzői kamarákból* rovat a kamarák hivatalos közleményeiről és a kamarai ügykör összes mozzanatáról adott tájékoztatást. Az *Egyleti közlemények* a jogi egyletek működésének teljes és kimerítő képét nyújtották. A *Különfélék* rovatban megjelenő hírek a hazai és a külföldi jogélet kisebb horderejű eseményeinek tárházát képezték, míg a *Tárca* rovatot a szerkesztőség a könnyed stílusú munkáknak tartotta fenn. A munkatársak között a kor legkiválóbb jogtudósai, gyakorló jogászai szerepeltek, mint *Dell'Adami Rezső, Fayer László, Herich Károly, Pauler Tivadar*.

Gyárfás már az első számban megjelentette a házassági válóperről szóló tanulmányát: *A házassági válóperekről (1870)*. A következő évben a folyóirat hasábjain *A francia családánács és a hazai árvaügy országos rendezése (1871)* címmel három részben közölt figyelemre méltó ismertetést. Gyárfás a modern polgári, liberális, jogállami szabályozás megvalósításának igénye mellett érvelt az árvaügy hazai újraszabályozásának idején. A francia, elsősorban a rokoni kapcsolatokon alapuló gyámkielölési, valamint jog- és kötelezettségérvényesítési modell mellett foglalt állást nagyívű, a történeti visszatekintést sem nélkülöző írásában.

Az új bírósági kinevezések (1871) tárgyában írt cikke szinte jogászai hitvallásnak is tekinthető. A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk kapcsán egyrészt azt hangsúlyozta, hogy mennyire komolyan veendő a jogszabály 6. §-a, amely a bírói hivatal betöltésének feltételeit határozza meg. A rendelkezés kiegészítésére is javaslatot tett: „*Én nyíltan kimondom még ezekhez azt is, hogy ha a múlt években elég bátorsággal és szabadelvűséggel bírtunk arra, hogy az úrbíriséget, ősiséget, törvény előtti egyenlőséget, arányos köztelherviselést, s legujabban a nemesi előjogon nyugvó politikai jogokat annyi szellemi és anyagi magánérdek megsértésével megszüntettük: ha igazságtalanok lenni nem akarunk, ha a szent célt az ennek elérésére szolgáló eszközök bálványosodásának feláldozni nem kívánjuk: el kell azt is fogadnunk, hogy mivel a míveltség,*

¹³ KORSÓSNÉ DELACASSE KRISZTINA: *Az ügyvédi kamarák megszületése*. Institutiones Iuris / Dialóg Campus Szakkönyvek. Pécs–Budapest, 2012.

haladás és helyes reform eszménye kívánja, s az olcsó, gyors és kényelmes igazságszolgáltatás elvitázhatatlanul követeli: a municipiumok ősi történelmi integritására a törvényszéki szervezésnél ne fordítottassék oly figyelem, mely a törvényszéki területek helyes beosztását gátolja; mert a megyék területi ősi integritása hajdani horderejét s politikai fontosságát az újabb kor haladási eszméi előtt úgy is teljesen elvesztette.”¹⁴ Hasonló hangnemben íródtak a Themisben megjelent további rövidebb-hosszabb cikkei is az elkövetkező két esztendőben: *Egy gyakorlati indítvány, ajánlva az igazságügyi miniszter figyelmébe (WA) (1871)*, *Nyílt levél, illetve szerény interpelláció Tóth-Pápay Soma elnök úrhoz (1871)*, *Házasság védő az új bírói szervezetben (1872)*, *Válasz a kir. ügyészi utasításra tett észrevételekre (1872)*, *A tervezett új bűnvádi ideiglenes eljárás (1–3.) (1872)*. Gyárfás egyik tanulmánya a Magyar Jogászgyűlés Évkönyvében is helyt kapott. *A hazai gyámügy országos rendezéséről a családtanács alapján (1872)* írás az árvaügyben korábban a *Jogtudományi Közönyben* publikált francia modell és a német szabályozás összehasonlítását tűzte célul, illetve a hazai rendezés javasolt elveit fogalmazta meg.

Gyárfás István életében éppen úgy, ahogyan publikációi megszületésének folyamatában sajátos cezurák figyelhetők meg. Első jogtudományi közleménye a *Jogtudományi Közönyben* 1866-ban jelent meg (*A Jászkúnság szervezete, 1866*), amelyet számos, elsősorban kertészeti, illetve történelmi cikk előzött meg.¹⁵ Utolsó jogi témájú publikációja pedig a *Themisben* látott napvilágot (*A tervezett új bűnvádi ideiglenes eljárás (1–3.) (1872.)*). Jogtörténelmi és jogtudományi publikációi tehát a könyveken túl mindössze 6 esztendő termését jelentették! Szabadelvű, liberális folyóiratokban 1872 után már nem közölt tanulmányokat, cikkeket. Ezt követően többségében a *Századokban* láttak napvilágot történelmi, archeológiai tárgyú tudományos publikációi,¹⁶ illetve akadémiai keretek között jelentek meg munkái.¹⁷

Vajon szerepe lehetett-e ebben táblabírói kinevezésének (1875), vagy az MTA levelező tagjává választásának (1878)? Vagy tudatosan a *Jász-kunok története* (1870–1885) négy kötetes összefoglaló munkájára fordította minden erejét azért – ahogyan emlékke-

¹⁴ Lásd: 1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről – amely törvénycikk következtében a Jászkun Kerület is megszűnik!

¹⁵ Gyárfás István mezőgazdasági témájú cikkei: A Pesti Hírlapban *Vidéki levelek Halasról (1848)*, a Kerti Gazdaságban pl. *Magnemes gyümölcsfákról, Kiskún-Halas gyümölcscsészete, Gyümölcserőntés Magyarhonban ezelőtt másfél századdal, Liegel György életrajza, Gyümölcskiállítás a vidéken, Schmidt főerdész életrajza, Norvégiában tenyésző gyümölcsfajok s Felső-Magyarország gyümölcscsészete (1857–60 között 34 cikk)*, a Magyar Gazdában pl. *Kiskún-Halas város határa tagosításáról (1860)*, *A gyümölcscsészete fontossága (1861)*, a Falusi Gazdában *Homokkötés hazánkban (1862)*.

¹⁶ A *Századokban* *A tárnokvölgyi ütközet és a hűnsztyhák temetkezési módja (1867)*, *Adatok a magyar pecséttanhoz (1868)*, *Óskori maradványok a Duna-Tisza-közön (1869)*, *Jászberényi deákczéh (1870–71)*, *Régi kúnszékek pecsétjei (1874)*, *A fekete sereg (könyvismertetés) (1877–78)*, *A régi jászkún termétekről (1880)*. Az Archaeológiai Értesítőben *Cserépkiallítás (1869)*, *Czölöpmaradványok Halason (1870)*, *Valami a kúnalmokról és archaeológiai levelek (1870)*, a Győri Történelmi és Régészeti Füzetekben *Jászkúnság történetéhez a XVI. és XVII. századból (1869)*. A Történelmi Tárból *Két magyar köriratú pecsét 1600-ból és 1613-ból (1879)*.

¹⁷ *A jász-kunok története I–IV. kötet*. Kecskemét, 1870–1885; *Dobó István Egerben. Székfoglaló értekezés*. (Értekezések a történettudományok köréből. VIII. 5.), Budapest, 1879; *A paraszt vármegye*. (Értekezés a történettudományok köréből. IX. 11.), Budapest, 1883; *A jászkúnok nyelve és nemzetisége*. (Értekezés a történettudományok köréből. X. 5.), Budapest, 1882; *A Petrarka-codex kún nyelven*. (Értekezés a történettudományok köréből. X. 8.), Budapest, 1882; *A jászkúnok személyes és birtokviszonyainak történelmi és jogi fejtegetése*. (Különnyomat az Igazságügyből), Budapest, 1883; *Jerney János emlékezete*. (Emlékbeszéd I. 9.), Budapest, 1884.

szédében Szilágyi Sándor fogalmazott – „*hogy a becsülettel megfutott pályával állandó emléket hagyjon maga után*”?

A tanulmány e kérdések megválaszolására nem vállalkozhatott. Arra viszont igen, hogy megrajzolja egy tudós portréját, és közben néhány gondolattal hozzájáruljon egy kivételes jogásznemzedék szerepvállalásának bemutatásához a 19. század utolsó harmadának jogi modernizációs folyamatában.

JANKA TEODÓRA NAGY

A GENERATION OF JURISTS AT THE CROSSROADS OF LEGAL MODERNIZATION: ISTVÁN GYÁRFÁS

(Summary)

Legal history research outlines a remarkable pattern of events throughout the ages of Hungarian legal science. According to this pattern, it appears as if some generations would have been bestowed with particularly good conditions for applying law.

Even among these gifted generations, the importance of jurists born in the first decades of the 19th century is outstanding as they have established their legal literacy during the progressive period of the Hungarian Reform Era. These people could prove their skills relatively early during the constitutional revolution of 1848/49 and those who have survived the reprisal, could participate in the following legal modernization (establishing the fundamentals of civil law and legislation of public and private law in Hungary) as seasoned and eager professionals. A few names to be mentioned among the most famous jurists of this period could be: József Eötvös, Boldizsár Horváth, Tivadar Pauler, Károly Csemegi, László Szalay, Imre Zlinszky, István Apáthy and Vilmos Siegmund.

Members of this generation have created imperishable value in other domains of science as well. The present study wishes to draw attention on the fact that István Gyárfás (1822–1883), a talented lawyer and jurist of his time, did not only have an important role in establishing a scientific approach to the history, archaeology and linguistics of the Jászkunság region, but also made significant contributions to legal modernization.